
SPRn8826 Kritická sociální práce a sociální změna

Magda Frišaufová, Ph.D.

Podzimní semestr 2020

Kritické myšlení

31.10.2020

Magda Frišaufová, Ph.D.

Kritické myšlení

- **Kritický: rozhodující, hodnotící, posuzovací, příznačný pro krizi**
- **Z řeckého *krticos* - schopnost rozlišovat a posuzovat**

Pozn. critical – synonyms: discriminating

Informační společnost / T. Eriksen: Tyranie okamžiku

„V počátcích moderní doby [...] se všeobecně soudilo, že většina lidí potřebuje rozšířit své znalosti. **Mít vědomosti znamenalo mít moc**, minimálně moc nad vlastním životem. To v zásadě platí dodnes, ovšem rozdíl tkví ve skutečnosti, že **dnes už nemáme znalostí nedostatek, ale přebytek.** [...] **Informací není málo, ale příliš mnoho.** Kdo chce pochopit dobu, ve které žije, sám sebe neboli cokoliv jiného, neměl by se snažit opatřit si všechny možné informace. Výsledek by byl stejný jako pořídit si telefonní seznam celého světa a encyklopedii o 10 000 svazcích a obě knihy začít číst od první stránky. Ani kdyby člověk četl celý život, nedostal by se dál než k Abrahámovi a amébě. [...] **V takové situaci se objevuje naléhavá potřeba třídění. Jak odlišit zrno od plev, podstatné od nepodstatného, informace od dezinformací, vědomosti od pitomostí, když se nám nabízí neomezené množství úplně všeho?** Jak můžu v noci klidně spát, jestliže jsem přes den odfiltroval 99,99% informací, jež jsem mohl prozkoumat – jak si můžu být jistý, že ta poslední setinka, kterou užívám, je skutečně ta nejzásadnější, když jsem se zbytkem informací vůbec nezabýval?“

(Eriksen 2001: 26-27)

Fáze kritického myšlení

(Brookfield 2012)

- 1) **„Hon na předpoklady“** (Hunting assumptions)
 - 2) **Přezkoumávání předpokladů**
 - 3) **Zapojení více úhlů pohledu**
 - 4) **Informovaná akce**
-

Předpoklady (domněnky, představy)

- ovlivňuje co si myslíme o světě a chování lidí v něm, jak se rozhodujeme a jednáme
 - pochází z kontextů našeho života, vlastní zkušenost, nebo **názor authority** (rodiče, přátelé, opinion leaders, lidé ze stejné etnické skupiny, sociální třídy apod.)
 - často je pokládáme za samozřejmé, „přirozené“ (taken for granted)
 - „common sense“ / zdravý „selský“ rozum, „pohled na svět“, „životní postoj“
 - **předsudky a stereotypy**
-

Tři typy předpokladů

(Brookfield 2012)

1) Paradigmatické předpoklady

nejhůře rozpoznatelné, součástí dominantní ideologie, hegemonie

2) Preskriptivní předpoklady

co by se ne/mělo dít v konkrétní situaci, jak by se lidé ne/měli chovat, apod.

3) Kauzální předpoklady

jak věci fungují a jakým způsobem mohou být měněny

Fáze kritického myšlení

(Brookfield 2012)

1) „Hon na predpoklady“

Snaha identifikovať predpoklady, ktoré ovplyvňujú čo si myslíme a na základe čoho jednáme.

Fáze kritického myšlení

(Brookfield 2012)

2) Přezkoumávání předpokladů

Jsou naše předpoklady přesné, validní, „pravdivé“?

Předpoklady nejsou „správné“ nebo „špatné“, ale spíše více nebo méně odpovídající danému kontextu.

Odkud pocházejí?

Čím jsou podloženy?

Fáze kritického myšlení

(Brookfield 2012)

3) Zapojení více úhlů pohledu

Např. z úhlů pohledu různých svých rolí, různých lidí

4) Informovaná akce

Založena na přemýšlení a analýze – víme proč to děláme, proč jsme se tak rozhodli.

Kritické myšlení není:

- způsob hledání univerzálně „správných“ řešení nebo pravd
 - pouze logické nebo naopak pouze kreativní uvažování a řešení problémů
 - „kritizování“
 - aktivita která vyžaduje mnoho času
 - intelektuální aktivita vysokoškolsky vzdělaných lidí, filozofů nebo lidí s vysokým IQ
-

Kritické myšlení – shrnutí:

Kritické myšlení:

schopnost hloubkového porozumění konceptu nebo problému, schopnost podívat se na něj z různých úhlů pohledu

Kritické myšlení předchází tzv. instrumentálnímu uvažování: hledání řešení, snaha o nápravu problému, bez úvahy nad tím, jak, kým a proč byl problém definován/zda je nutné ho řešit.

Literatura

Be More Critical. A Practical Guide for Health and Social Care Students. 2011. Oxford Brookers University.

Brookfield, Stephen 2012. *Teaching for Critical Thinking.* San Francisco: Jossey-Bass.

Cooper, Sheila, Rosemary Patton 2015. *Writing Logically, Thinking Critically.* New York: Pearson.

Eriksen, Thomas 2001. *Tyranie okamžiku.* Brno: Doplněk.
